

Дацій О. І.]. – Донецьк: ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2008. – 375 с.

3. Виробнича структура АПК України: стан та перспективи розвитку / [Чернюк Л. Г., Антоньєва Л. С., Щедрова І. М. та ін.]. – К., 2000. – 85 с.

УДК 338.439.02:631.57

Т. В. Стройко

Миколаївський державний аграрний університет

ВІДТВОРЕННЯ ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ АГРАРНОЇ СФЕРИ: СТАН І ПРОБЛЕМИ

У статті обґрунтовано концептуальні підходи до відтворення виробничої інфраструктури підприємств як основного елемента підвищення конкурентоспроможності вітчизняної аграрної сфери. Зазначається, що формування дієвої системи інфраструктурного забезпечення підприємств галузі стримується через відсутність чітких організаційно-технічних, правових та економічних гарантій з боку держави.

Ключові слова: виробнича інфраструктура, аграрна сфера, конкурентоспроможність.

В статье обоснованы концептуальные подходы к воспроизведению производственной инфраструктуры предприятий как основного элемента повышения конкурентоспособности отечественной аграрной сферы. Указывается, что формирование действенной системы инфраструктурного обеспечения предприятий отрасли сдерживается из-за отсутствия четких организационно-технических, правовых и экономических гарантий со стороны государства.

Ключевые слова: производственная инфраструктура, аграрная сфера, конкурентоспособность.

In article justified conceptual approaches to reproduce production infrastructure enterprises as a fundamental element of competitiveness domestic agrarian areas. Noted that the formation of effective system of infrastructure ensure the enterprises of agrarian areas of lack of clear organizational-technical, legal and economic guarantees from the State.

Keywords: production infrastructure, agricultural, competitiveness.

У сучасних умовах розвитку аграрної сфери України більшість вітчизняних підприємств потребують обґрунтованого системного підходу до підвищення продуктивності та ефективності виробничого процесу. Для вирішення цих комплексних проблем необхідні насамперед дієві заходи щодо відтворення та ефективного функціонування структур виробничої інфраструктури. Саме тому нагальним питання є обґрунтування концептуальних підходів до відтворення виробничої інфраструктури підприємств аграрної сфери.

Проблеми формування ефективної системи виробничої інфраструктури завжди перебували в центрі уваги вітчизняних учених: В. В. Адамчука, Я. К. Білоуська, П. І. Гайдуцького, В. Я. Месель-Веселяка, Г. М. Підлесецького, П. Т. Саблука, В. М. Трегобчука, В. С. Шебаніна та інших. Разом з тим надзвичайно актуальними та не достатньо дослідженими в контексті трансформації аграрної економіки залишаються питання відтворення матеріально-технічної бази спеціалізованих формувань та підрозділів виробничої інфраструктури підприємств цієї сфери.

Метою дослідження є обґрунтування концептуальних підходів до відтворення виробничої інфраструктури підприємств як основного елемента підвищення конкурентоспроможності вітчизняної аграрної сфери.

Трансформаційні процеси в агропродовольчій сфері в цілому та аграрному виробництві зокрема зумовили зміни і в галузях інфраструктурного забезпечення. Особливо це стосується виробничої інфраструктури, яка покликана забезпечувати безперервність процесу виробництва. В сучасних умовах необхідно переглянути місце виробничої інфраструктури в системі підприємств. Це не другорядний підрозділ, а повноправна економічна ланка підприємства, яка формує техніко-технологічний рівень його розвитку. Будь-яке відставання технічного чи технологічного рівня розвитку інфраструктурних підрозділів негативно впливає на загальний рівень ефективності виробничого процесу.

Відтворення потенціалу аграрної сфери є першочерговим завданням, яке потрібно вирішувати негайно шляхом реалізації продуманої концепції розвитку виробничої інфраструктури сільськогосподарських підприємств. В її основу слід покласти принципи системності та комплексності розвитку основних і допоміжних підрозділів. Необхідність дотримання цих підходів зумовлена диспропорціями в організаційному й техніко-технологічному розвитку основного та допоміжного виробництв.

Трансформаційні зміни, що тривають в аграрному виробництві, потребують відповідних змін механізмів управління з подальшим розвитком підприємств та підрозділів виробничої інфраструктури.

Особливе занепокоєння на нинішньому етапі розвитку аграрної економіки викликає стан техніко-технологічного оснащення виробництва. Як зазначає заступник міністра аграрної політики О. Шевченко, забезпеченість технікою до технологічної потреби становить лише 50–65%, а амортизаційний термін експлуатації МТП – 80–85%. Дві третини техніки має вік 20 і більше років. Хоча слід відмітити, що 2008 року аграріями закуплено найбільшу кількість техніки й обладнання на суму понад 9,3 млрд. грн., що на 17% більше, ніж 2007 року [1].

Вітчизняні вчені зазначають, якщо весь прибуток спрямувати на відтворення матеріально-технічної бази аграрного сектору, то сумарний обсяг інвестицій на ці цілі може досягти 5,3 млрд. грн., або лише 22% потреби. Фактично попередні замовлення на сільськогосподарську техніку за останні роки менші – на рівні 2,5–2,6 млрд. грн. Частка власних коштів сільськогосподарських підприємств не перевищує 50%. За таких обсягів інвестицій криза в технічному забезпеченні аграрного сектору лише поглиблюватиметься, що може призвести до втрати продовольчої безпеки держави [2].

Виробнича інфраструктура – це основний ланцюг, що забезпечує взаємозв’язок між самостійними одиницями аграрного підприємства, тим самим підтримуючи безперервний процес виробництва продукції, збалансованість між основними галузями та досягнення високих економічних результатів. Інфраструктурні підрозділи сприяють процесу інтеграції та координації матеріально-технічного постачання, технологічного, агрохімічного, зоотехнічного, ветеринарно-санітарного обслуговування, сільського будівництва, меліоративного і транспортного забезпечення.

Загальний стан технічного забезпечення не може не викликати занепокоєння. Зокрема, якщо обсяг основних засобів у цілому за період 2002–2007 років зріс на 71,3%, то в сільськогосподарському виробництві – зменшився на 19,1%. При цьому частка основних засобів сільськогосподарського призначення в загальній вартості основних засобів зменшилась на 5,4 відсоткових пункти (табл. 1).

Таблиця 1

Стан основних засобів за видами економічної діяльності (на початок року)

Показник	2002	2005	2006	2007	2007 до 2002, %
Основні засоби, всього, млн. грн.	915477	1141069	1276201	1568890	171,3
У тому числі сільське господарство, мисливство, лісове господарство	93392	75447	76034	75511	80,9
Частка основних засобів сільського господарства, мисливства, лісового господарства в загальній вартості основних засобів	10,2	6,6	6,0	4,8	47,1
Введено в дію основних засобів, усього, млн. грн.	33255	61468	70497	82333	247,6
У тому числі сільське господарство, мисливство, лісове господарство	4077	4906	6471	4986	122,3
Ступінь зносу основних засобів, усього, %	43,7	49,3	49,0	51,5	117,8
У тому числі сільське господарство, мисливство, лісове господарство	47,3	51,1	52,2	48,2	101,9

*Розраховано за даними Державного комітету статистики України [3, с. 89, 93, 95, 146]

Недостатніми є темпи оновлення матеріально-технічної бази аграрних підприємств. Якщо 2007 року порівняно з 2002 роком вартість введених у дію основних засобів зросла майже в 2,5 раза, то по сільськогосподарському виробництву – лише на 22,3%. При цьому ступінь зносу основних засобів коливається в межах 47,3–52,2%. Не відповідають умовам навіть простого відтворення виробництва і темпи

введення в дію окремих виробничих об'єктів та потужностей сільськогосподарського призначення. На жаль, у сучасному аграрному виробництві оновлення матеріально-технічної бази та введення в дію нових технологічних об'єктів значно відстає від рівнів 1990 року, не говорячи вже про загальносвітові стандарти. Зокрема, чисельність тваринницьких приміщень для різних видів худоби 2007 року коливалася в межах 1,2–5,4% від відповідного показника 1990 року. Аналогічною є ситуація стосовно зведення зерносховищ і сховищ для овочів і фруктів, складів для зберігання добрив. Стосовно силосних та сінажних споруд, то з 2005 року не було збудовано жодної (табл. 2).

Фінансовий стан аграрних підприємств країни, особливо в умовах глобальної фінансової кризи, не дає змоги без додаткових заходів державної та регіональної підтримки проводити відтворення матеріально-технічної бази. Ситуація ускладнюється тим, що, наприклад, сільськогосподарська техніка вітчизняного виробництва, яка має меншу вартість, характеризується нижчим технічним рівнем, продуктивністю, надійністю, якістю, а також недостатнім асортиментом.

Ураховуючи глибину кризи щодо технічного забезпечення АПК, на думку В. Адамчука та М. Грицишина, проблему доцільно розв'язувати в два етапи: на першому – стабілізувати техніко-технологічне забезпечення та підготовку нової технічної і технологічної бази рослинництва й тваринництва; на другому – забезпечити освоєння нових технологій і технічних засобів, поступове переоснащення підприємств АПК технікою нового покоління та її ефективне використання [2]. У той же час не можна не погодитись з В. Амбросовим, який зазначає, що посилення конкуренції потребує послідовного і системного нарощування виробництва сільськогосподарської продукції, яке може бути досягнуте лише на основі розширеного відтворення. Найважливішими факторами останнього є праця, земля, капітал, а сьогодні – підприємництво. Результатом розширеного відтворення є випереджаюче зростання суспільного продукту порівняно з обсягами використовуваних ресурсів, що дає змогу зекономити затрати на одиницю продукції, ефективно вести виробництво [4].

Для кардинальних зрушень у напрямі створення ефективної виробничої інфраструктури підприємств аграрної сфери необхідні: по-перше, комплексні заходи державної підтримки щодо техніко-технологічного переоснащення виробництва; по-друге, корегування програм регіонального розвитку відповідно до державної політики; по-третє, упровадження новітніх організаційно-правових форм інфраструктурного забезпечення підприємств.

Вирішення проблеми формування сучасної матеріально-технічної та технологічної бази в аграрному секторі економіки неможливе також без створення відповідної системи кредитування. Основним шляхом подолання негативних факторів у кредитному забезпеченні є розвиток кредитної та інституційної інфраструктури. В інфраструктурній системі доцільно створення земельного (іпотечного) банку з відповідною мережею регіональних структур; кооперативної кредитної мережі для сільської місцевості; фонду кредитних гарантій сільськогосподарських товаровиробників. Удосконалення законодавчо-нормативного регулювання створить умови для нормального функціонування кредитної інфраструктури [5].

Основними ресурсами системного процесу відтворення виробничої інфраструктури на регіональному рівні повинні стати:

Таблиця 2

Введення в дію окремих об'єктів та потужностей
сільськогосподарського призначення*

Об'єкти та потужності	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2007 до 1990,%
Тваринницькі приміщення, тис. скотомісць, для: великої рогатої худоби	207,9	36,8	6,0	1,2	4,0	2,4	1,2
свиней	128,5	21,6	5,3	10,0	10,4	7,0	5,4
овець	28,0	3,4	0,7	–	–	1,0	3,6
Зрошувані землі, тис. га	44,3	4,5	0,01	0,1	0,3	2,5	5,6
Осушені землі, тис. га	71,0	4,0	–	0,04	0,0	0,03	0,04
Зерносховища одночасного зберігання, тис. т	486,6	197,9	73,1	53,2	52,6	27,7	5,7
Сховища для картоплі, овочів та фруктів одночасного зберігання, тис. т	220,9	18,0	9,6	12,7	5,0	9,5	4,3
Силосні та сінажні споруди, тис. м ³	1449,7	78,0	17,4	–	–	–	–
Склади механізовані для зберігання мінеральних добрив, отрутохімікатів, мікробіологічних засобів та вапняних матеріалів одночасного зберігання, тис. т	285,9	13,1	0,6	0,3	0,1	0,03	0,01

*Розраховано за даними Державного комітету статистики України [3, с. 216]

- науково-технічний потенціал агропродовольчої сфери регіону;
- виробничий потенціал підприємств, що виробляють матеріально-технічні ресурси для аграрного виробництва ;
- фінансові та інвестиційні ресурси інвесторів різних рівнів (регіональних, державних, зарубіжних компаній);

- кадровий потенціал регіону та інноваційна система його відтворення;
- система менеджменту.

Відтворення виробничої інфраструктури аграрних підприємств на державному рівні повинно здійснюватися за такими основними напрямками:

- підтримка розвитку підприємств виробничої інфраструктури;
- держана система стабілізації цін на сільськогосподарську продукцію з метою регулювання доходів товаровиробників шляхом запровадження механізмів підтримки мінімальних гарантованих цін;
- вплив на формування попиту щодо матеріально технічних ресурсів та продовольства на внутрішньому ринку шляхом фінансових вливань;
- запровадження механізмів стимулювання експорту та пошуку нових ринків збуту сільськогосподарської продукції, що дасть змогу стабілізувати фінансовий стан аграрних підприємств, давши поштовх для розвитку виробничих інфраструктурних формуваль.

Концепція відтворення виробничої інфраструктури аграрної сфери повинна базуватись насамперед на комплексі заходів щодо формування та підтримки паритету цін та дохідності сільськогосподарського виробництва, яке забезпечуватиметься такими складовими, як: формування відповідної ринкової інфраструктури, присутність на ринку держави, дієвість державної регуляторної політики.

Формування дієвої системи інфраструктурного забезпечення підприємств аграрної сфери стримується через відсутність чітких організаційно-технічних, правових та економічних гарантій з боку держави. Крім того, все це повинно відбуватися в тісному взаємозв'язку вже функціонуючих державних, підприємницьких структур та науково-дослідних установ в єдиному процесі надання послуг та забезпечення ефективного ведення основного виробництва.

Література

1. Шевченко О. Весняно-польові роботи можуть затягнутися через застарілу техніку / О. Шевченко // Аграрний тиждень. Україна, 2008. – № 8(093). – С. 5.
2. Грицишин М. І. Концептуальні питання відтворення матеріально-технічної бази аграрного сектору економіки України / М. І. Грицишин, В. В. Адамчук // Вісник аграрної науки. – 2007. – № 4. – С. 49–53.
3. Статистичний щорічник України за 2007 рік / [за ред. О. Г. Осауленка]; Державний комітет статистики України. – К.: Консультант, 2008. – 575 с.
4. Амбросов В. Ефективність використання факторів розширеного відтворення в аграрному секторі / В. Амбросов // Економіка України. – 2009. – № 1. – С. 67–73.
5. Саблук П. Т. Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2008. – № 4. – С. 19–37.